

так само наказано було йому зробити слідство на місці про тих поселян, «кои произносили похвалки выгнать ее с хутора разорить и поступить так как поступлено с Базалевскими, коих убили в смерть села Турбаев жители». Справникові наказано було заарештувати тих поселян та «отослать к суду в нижнюю Градижскую расправу». Про виконання репортувати.

27-го Лютого 1795 року земський справник С. Зеленський репортує Катеринославському Намісницькому Правлінню, що «довлеемое удовлетворение давно уже учинено, равно и защищение от чинимых Солошенцами насильий также здѣланно».

Провадилося слідство і про «оговорених» панею солошинських поселян, а саме про Семена Вовкозуба, Федора Бульшого, Василя Довбню, Григорія Барика, та Івана Вовкозуба. Але, як репортує справник, 23 свідки, допитувані під присягою, «оговорених в том (що нахвалялися на пані) оправдили». Отже не було кого висилати в суд. Та до того, додавав справник: «и сама просительница Троицкая поданным ко мне объявлениемъ изъясняетъ, что она по той прозьбѣ своей изъслѣдованиемъ моимъ и заключениемъ находитъ себя довольною и что хотя были какие от техъ поселянь погрешности она им прощаетъ, и предает все то вечному забвению, с тем что она въпредь на ихъ за то искать уже не будетъ, а притом и поселяни отъ себе дали ей круговую подписку в том что они на ей не имеютъ никакой злобы, и не будетъ отъ нихъ причиняемо впредь никогда никакой обиды и притеснения».

Отак закінчилася оця скарга, тихо та лагідно. Досить було однієї згадки про турбаївців та Базилевських, щоб важка машина тодішньої намісницької влади пішла в хід швидше ніж звичайно. А й не дивно, бо-ж тільки в травні 1794 року переселено було турбаївців на південь.

І. ЄРОФІЇВ.

АРХІВНА ЗГАДКА ПРО ТУРБАЇВЦІВ.

(З ТАВРИЧ. ІСТ. АРХІВУ).

Як відомо, на-весні 1794 року турбаївці примушені були покидати своє село й прощатися з своїми «домами, садами, рощами, словом, со всем, в совершенстве устроенным, домоводством и с местами предков их и их рождения». Їх ухвалено було переселити на Таврію та Херсонщину. Яка їх була доля на засланні, ми напевне не знаємо, і немає про це згадок. Звичайно, засланці мабуть перебували під доглядом влади, і тому можна було б чекати про них згадки по офіційних матеріялах Таврії та Херсонщини. І дійсно, одну таку невеличку згадку маємо. Вона міститься в сенатських справах історичного архіву колишньої «Таврической ученой архивной комиссии» — тепер «Общества истории, археологии и этнографии» при Тавричеському Університеті (в Симферополі). Цікава для нас справа архіву має заголовок «Об увольнении крымских татар и греков от платежа податей и от поставки рекрут на основании пожалованных им привилегий. 16 июля 1801 г.—30 окт. 1802 г.». На 570 аркушах; кінця загублено. В «Описании сенатских дел ист. архива Т. уч. арх. комиссии» П. В. Нікольського (Симферопіль 1917 р.) справу зазначено під № 85, сама-ж вона міститься в архіві під № 84; до того, покажчик до «Описания» згадує турбаївців лише раз, тоді як мається про них у справі три згадки. Тому ми переглянули справу сами.

Турбаївцям в документі, якого ми переглянули, не уділено багато місця— усього окремі рядки, вони згадуються, звичайно, лише як кріпаки поміщиків Базилевських. Немає згадки також про їх минуле. Згадка про турбаївців зв'язана ось з чим. Розглядаючи справу про наказ Потьомкіна від 16/X 1783 р. про волю цариці що-до звільнення народу кримського від рекрутської повинності і т. и., Сенат ухвалив загальну постанову відносно народностей, що підлягають закону: вважати пільгу, даровану під час заселення ново-придбаних від Порти отоманської земель, за десятирічну, на підставі іменного наказу 1792 р. 27/І про заселення земель між Бугом та Дністром, такого-ж наказу гр. Зубову від 2/X 1795 р. та плану про заселення Новоросійських губернь 1764 р. Після 10 років вони, ці народності, мусять бути оподатковані та притягнуті до рекрутчини. Це саме татари, «содержавшие таврические и другие дивизионы», казенні поселяни, «греческого войска, киргизы и ногайцы», купці—греки та вірмени, казенні поселяни, що перейшли з других губернь, «малороссийские казаки—войсковые обыватели», козацькі підсусідки, монастирські кріпаки, однодворці та інші казенні поселяни, що перейшли з-за кордону та «Малороссии», «крестьяне помещиков Базилевских»—на підставах, зазначених в відомостях Новоросійської казенної палати. До того, Сенат у своєму засіданні 11/XII 1901 р. пригадав, що оподаткування це мусіло бути переведене лише після розгляду усіх прав та привілеїв.

З огляду на те, що деякі народності скаржились до Сенату на занедбаня у цім випадку їх прав, Сенат висловив палаті за байдужність догану та наказав виключити з оподаткування тих, що скаржились, та негайно подати відомості про кількість поселенців Новоросійської губернії, зазначивши час їх поселення, склад та уваги про розмір й характер оподаткування то-що. В лютому 1802 р. відомість палата подала. В ній¹⁾ маємо згадку про турбаївців двічі. На стор. 462 (другий бік) у графі «Звание народа по состояниям» читаємо: «Козаков перешедших с Малороссийской и Слободской губерний и подшедших с Таврической переведенных туда из Малороссийской губернии, бывших во владении помещиков Базилевских», у графі «число душ» зазначено проти цього 28402; у графі-ж «Кто из них по прошествии льготных лет, в какой оклад положены и по каким узаконениям, а состоящие на льготе к положению—впредь в какую повинность следуют» відносно турбаївців читаємо: «...присоединным.... из Таврической области 622 душам, бывшим во владении помещиков Базилевских, перевезенным туда из Малороссийской губернии, дана была по имянному указу в 22 день августа 1794 г. шестилетняя льгота, которая кончилась в 1800 году, по прошествии которой на основании вышеписанных узаконений обложены с 2-й половины того 1800 г. подушными по 2 р. 76 к. и натуральною рекрут поставкою».

До цього часу турбаївців дійсно податками не обкладали. На ст. 423 (другий бік) читаємо, що це було лише в проєкті: «казачьих поселян, перешедших из разных губерний, но не состоящих в составе и из малороссийских козаков и войсковых обывателей, казачьих подсосудков, монастырских крестьян... и переведенных из малороссийских губерний крестьян... помещиков Базилевских... обложить податями и поземельными деньгами».

Порушено було право лише Ногайців та Греків й Татар, скарга яких і підняла справу, з котрої уривки про турбаївців ми навели.

¹⁾ Починається вона у справі зі стор. 459.